

Funtanas da dret rumantschas : trastüt da cumün per il honorat cumün da Lavin

Autor(en): [s.n.]

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **65 (1951)**

PDF erstellt am: **22.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-219247>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Funtanas da dret rumantschas

Trastüt da cumün per il honorat cumün da Lavin

Renovà las ledschas velgias stattas scrittas anno 1698 et huossa da nöf scrit anno 1736 a 9 xbris tras sar M. Dumeng D. Guadenz suot covidaniza et oficj sar Andrea P. Bonorand e Nuot Corat et huossa scrit tras maj Antoni Salutz 1747 a . . . febr.

Preambel

Il preschaint trastüt ais gnü copchà dad ün manuscrit in possess da la Società retorumantscha deponü a l'archiv chantunal grischun (viavant biblioteca chantunala) e registrà suot la signatura A 325¹. El ais lià aint in chüram squitschà e masüra 15,5×23 cm. La prüma pagina culurida cun tintas cotschnas, melnas e verdas ed ornada culla vopna da la famiglia Saluz e cun ün' iniziala dissegnada diligiaintamaing e cun üna tschert' abilità cuntain la remaracha: Anno 1746 adi 3 mertz geschriben durch mich Antoni Saluz.

I sieuan lura:

1. Üna copcha dal *Trastüt criminal da Sur Muntfallun* dal 1653 cun las moderaziuns fattas ils ans 1688 e 1701².
2. Üna copcha dal *Trastüt civil da la drettüra da Surtasna* chi chattarà manzun plü tard.

¹ Vair Katalog der Kantonsbibliothek von Graubünden. Raetica. Supplement II p. 35, nr. 143.

² Vair per quaist trastüt: Strafgesetz für das Gericht Ob Munt Fallun (Unterengadin) von 1688 mit Nachträgen. Herausgegeben von Gustav Soldan, Professor in Basel. Zeitschrift für Schweizerisches Recht, Neue Folge XIV, Basel 1895, p. 59 ss. — G. Soldan basescha si' ediziun sün quatter differents manuscrits in part plü vegls co quel descrit qua.

3. La copcha dal «*Trastüt da cumün oder schantamaint*» da Lavin publichà qua suot. Ella ais paginada dapersai e cumpiglia sainza il register cha nus avain laschè davent, 71 paginas.

Il titel miss in chò da quaist' ediziun as rechatta sco remarcha finala süll' ultima pagina dal manuscrit. Üna descripziun detagliada da quel seguirà in oter lö. Qua dess bastar il tschögn cha que nun as tratta dad ün exemplar uffizial, dimpersè d'üna copcha fatta dad Antonj Saluz per seis adöver privat.

L'ortografia fich inconsequenta e manglusa dal manuscrit e las bleras construcziuns corruottas rendan la lectura bainquant stan-tusa. Tuottüna nun ans pudettans resolver da far bleras müdadas. Nus avain perque be adattà plü pussibel l'adöver da las majusclas, da l'apostrof e da l'accent a las reglas modernas e corret in divers lös u in ü, o in ö scha que as trattaiva da spüras svistas dal copist Saluz. La fuormaziun da la frasa suvent chapriziusa e maladestra ans impedit dad adattar l'interpunziun a reglas modernas; in quaist regard gnit perque corret be il plü necessari. Custabs agiunts qua e là da l'editur sun miss in parantesa quadra []. Parantesas arduondas () rinserran custabs dal manuscrit chi dessan gnir s-chas-sats. Da tuottas duos parantesas gnit fat adöver fich s-chars. Pleds scurz nits fich suvent sco p. = per, od. = oder etc. sun gnüts cumplettats sainza dovrar la parantesa quadra.

p. 1 *Fuorma da schantar redschamaint iminchion par
chiadera St. Petter in nos comün*

Ngiond chiadera da St. Peter, sun culpents ils covids da quel onn da sunar sain da comün, et raspar ilg comün insembel, et que 3 gia; qua des tuot il cumün ngir oura in platza a tschantar cuvid nouf. Et lura suainter la part gronda dal comün ngir bütà oura duos cuvids l'ün da la Val et l'oter da Zatznina ils quals den ardschaiver alg saramaint, dals covids velg, in presentia dal comün da tgnair quint in tuots fats dalg comün, avaunt co lur proprias facendas et in tuot salvar ilg trastüt per lur saramaint. Sco eir ais ordinat di non meter in oficy quels chi non sun in patria mo chi sayan presents a retschaiver ilg saramaint.

Cuvids den tscherner conpli redschamaint

p. 2 Siond ilgs cuvids confirmads sun els culponts da tschernar in quel eivna cunplj redschamaint tenor velgia üsaunza dal cumün. Prima den els tscherner trais jüraduors huomans da bun jüdicj, als quals den star et zër cun els insembel a tgnair dret e santenziar sün las difantias chils vain avaunt per lur saramaint tenor ilg trastüt.

Seguond den els trar la büschia per 4 muntaders chi hajen chiüra dal cumün chi non vegna fat don ne da lgiout nè dal mual:

Terzio den els trar la büschia per trais huomens da ftüras ilgs quals tuots des ir in rouda fin tuot stat. Sco eir non den pudair ngir insennbel in ingiüns officis, ne fradlgiunza ne cusdrinada: Lura den ils cuvids ilgs dar ilg saramaint da far lur ufficj in tuot cun deligienzia tenor lg trastüt.

Davart güdair la bachèta

Ais ordinà, chia la bachieta cuvids den havair per mittà. Sco eir dumandar ilg parair alg comün üna vouta per ün.

Davart ngir in officis quant löng puser

p. 3 Ais ordinat chia ün chi dais stat sün uffizis arsaly muntaduors des pussar onns 4 sainza arschaver oters ufficis ais crudà in falla r. 4 daners chi contrafa oder tscherchia, et cuvids culponts da scouder et renden quint alg comün.

*Cuvid culponts in term ott dits da rendar quint dapo
renunziat lofficj*

Ais ordinat chia covids ott dits davo chi vengian gio dufficj sajen culponts da rendar quint alg comün tuott quaj chj haun aint amaun dal comün suot la falla da r. 4 zainza gratia e covids noufs culponts da scouder a noma dal comün et que di conplir con ilg saramaint in presentia dal comün sco eir ilgs buletins da las almoussnas den ngir pruvads il quint in presentia da vschins suot pena r. 2 falla:

Davart far ledschas

p. 4 Ais ordinat chia covits 8 dits aunt chi vengian gio dufficj chj saien culponte da sunar sain da comün et clamar vschins insenbel et guardar schels völgian far ledschas. Suot la falla 2 Δ las qualas des ngir aint al comün et covits chi vegnen sun colponte da scouder, non fond crouden el[s] medema falla. —

Davart tngia[fi]r dret dalg dret da comün

Ngiond pro ün covi, ün et dont ün pain, oder üna süartad sufficianta, chial raspa il dret, ais el culpont da ir, et raspar seis dret, a far oura la differentia scha hier ais oder a far pajamaint siond da scouder.

Paya par üna sententia et amussamaint sco eir banidas et formatiuns

Par üna banida den els havair kr. 2 paga per ün; per üna formatiun in tuot kr. 8: per üna sententia kr. 20 à mussamaints chj vengian udits den havair inminchiün kr. 2 paga et que des ngir pajà con ilgs cuosts da dret.

Ais eir ordinat chia chi non sfida da far sves, possa tour ün pistand in ilg cumün; mo our dalg dret non des ingiün pudair tour.
p. 5 Par üna chiarta d'sentenzia suot dret da comün den havair paga kr. 18 ultra la sentenzia tenor supra. —

C(c)hi dretta des metter sü il paiamaint

Cura chia ün u plüs drettan den els aunt chia lg drett lascha incler la sentenzia par ilgs cuosts dar üna suartad per part.

Paia per ir a la chia

Scha ilg dret stues cun sentenzia ir alla chia d'inqualchiadün a predschar oura la raba pon els tour par quel fat paga kr. 6 per ün.

Uffici da covids in special

Lgs covids den havair chiüra dals drets dalg comün in tuots fats, contra ils oters comüns, vair pissier da tngair alg taritorj e drets da quels. Scritüras schi sun, las far far lur part, ufficis oder scha auter ütal ngis et da (p. 6) tngair davent cuosts chiels nun vegnen agravats ultra lur sort, tngair gio magliarias, e cuost alg comün in soma in che chi saun per bön et utal dal comün.

Davart tscherner mès

Covid[s] sun culponts da tscherner mès sün dits da comüns. Cura il mastral cloma, chia els non intarden et intardont els per lur negligenzia et chia da quella vart cuosts giesen sun els culpont[s] da pajar.

Mes chi vain tscharnüt ais culpont da far obadienzia, non fond chia da quellas varts cuost[s] giesen ais quel culpont da purtar cura sainza don dal comün.

Cuvid[s] non spon ne sden tscherner mès suot ingiün pretext

Iminchia mes chi vain davart comün tramis in nossa dratüra ais oblig da drizar oura tenor ilg parair dalg cumün saia chia el haya per scrit oder brick fond contra ilg parair dal comün, et qua tras craschis qual mal inclet, des el purtar oura. Ais eir culpont da rafarir alg cumün quaj ch'el ha drizà oura, non fond el, des ngir chiastià per R. 10.

Fond ün mès cun als auters mes dalgs auters cumüns qualchia outra ledscha oder ordinatiun et non referint al cumün chia qual vschin qua tras piglies qualchia don, des quel mes purtar oura tuot ilg don.

p. 7 Tuots mes[s] dalg comün tramis in la dratüra den ir a lur cuosts et our d'vart la dratüra, den havair kr. 18 alg di eir a Ftaun et chi vain tscharnüt des ubadir; nun fond des el suotagiaschair tuota graveza chia quandar naun crasches.

Davart livels et somas

Ais ordinà circa ilgs livels da baselgia chia cuvids nun saien patrums da pudair müdar ingiünas sgiüraunzas da l'ün bain a l'auter da po üna sgiüraunza dat a fin taunt ais sbursà ilgs daners (als) al cumün suot la pena da 10 Δ falla al comün.

Item ngiond tut gio ün livè da baselgia, et chia ün oter ilg pilgia, den cuvids esser obligiat[s] di tour pain per ilg dobel sco eir di non pudair tour in sgiüraunza ne chias(s)as ne fuond sot lavinas et ruvinas suot à penna la supra falla. Covits sun obligs da tour sgiüraunza da tuots ilgs livels et somas chia ilg comün ha aint a maun ch'el saia sgiüra dal sieu sco eir chi non possa ngir scrit pro ilg capital ingiüns fits mo da scouder da on in on tenor ilg oblig da livels.

Davart las taxas dalgs officis

Cuvids den dar alg comün üna barilg vin con r. 6 et ilg jürader criminal r. 6 roba et üna copa dvin per vusch alg onn per onn nouff: Jüraduors civil r. 4 cio renschs duos per ün raba cura haun recepüt ilg saramaint mès chi vaun a meter mastral et jüraschun.

p. 8 Criminal oder civil den dar r. 6 per ün raba, et a confirmar r. 3 per ün raba: Muntaduors sun obligs r. 8 raba, et homens di ftüra r. 9 daners.

Cuvids sun culpents da far ir a comün

Cuvids sun culpents da far ir urdinariamaing inminchia onn ün dy a la saif dalgs da Susch, et ün dy ala rosta da Guarda ün di aunt sgiar a vias sco eir far manar aint ilg agual Lgim ch'el vegna aint tuota stat sco eir ün dy a metter suot las aguas, et eir oter plü. Schi smaungla et nun fond cuvids croudni in falla alg cumün r. 4 per iminchia vouta sine gratzchia.

Item cura cuvids faun ir a cumün des per imincha fõe ir üna parsuna suficiainta, et chi nun va des ngir chiastià di cuvids per kr. 20.

Item ais eir cuvids obligats di far ir eir ün dy a cumün allas vias dalp cio quel[s] da la val in la val et quels da Zatznina in Zatznina et non fond cuvids croudni in la supra falla alg cumün.

p. 9 *Covid[s] den havair chiüra chia redschamaint jetschen
lur officj*

Cuvids den havair chiüra chia redschamaint jüraduors, et mun-
taduors et ilg huom da las ftüras fetschen il uficj tenor il trastüt e
nun fond quels, algs dessen lgs cuvids castiar per iminchia vouta
chia els fallan per r. 1 sine gratzchia.

Davart ir per föe scomendà

Ingiün nun des ir da lüna chias(s)a a laltra per föe oter co cun
üna lgiüm, et chi contrafes crouda in falla r. 4 a cuvids madema-
maing, eir quels chi laschan tour fö crouden in la supra falla et non
fond cuvids crouden els madema falla al cumün, ais eir madema-
maing la supra falla chj metta filonda oder rasdif pro pingna.

Davart chiadaföes et chiamins

Item ais ordinat chia chi non ha chiadafö vouta et eir chi non
ha chiamin saia culpont da far volver, et eir far seis chiamin, suota
pena da r. 1 alg mais infina chi non ais fat et ditta falla oda la
mità a cuvids, et l'otra al cumün.

Davart dabits da cumün

Ais ordinat dalg cumün chia ingiün da nos cumün nun des
pajar dabits dalg cumün, chi non saia mis in talgia da cumün et
scrit chi paian dit dabit sainza licentia dalg cumün schi nun ais alg
cumün oblig dalgs far bön que inguota.

Item ais ordinat dalg cumün chia ingiün da nos cumün da La-
guin non des comprar gio somas; chia ilg cumün [non] ais dabit
dad (p. 10) (dad) ingiünas sorts suot ingiün pratext, et schi's chiates
chia inqualchiün chi compres gio sün ilg cumün, chi alg cumün nun
saia oblig dalg dar ingiün quint da quellas varts, et que des star rat
et ferm et non des ngir tutas ne in barat ne gio d'oters dabits, ne in
otras ocasiuns suot pena da perder las somas zainza gratzchia.

Mademamaing nun des neir ingiün vschin da nos cumün ven-
der ingiünas somas chia ilg cumün general saia dabit our d'cu-
mün suot la falla supra scritta a chi contrafa.

Gialginas in che möd salvar

Gialginas chi sun in lous chi pon yr et chi vaun a far don in ers da otra lgiout den ngir dngiüdas in chia 15 dits davo ilg arrar et 15 dits cura las früas smadüra suot pena da kr. 24 per cheu ultra madema falla chi vengian offaisas et eir mazadas in ilg lö chi faun don des il patrun havair patientia et per bön, et chi mazes non des havair ingiün pantizi et chi veza fond don po far exequir quista ledscha.

Davart usters

Ngiond ünqualchiün da redschamaint saja covids oder jüraders da cumün oder muntaders à l'ustaria cun pajamaint ubain pains suficiaints, sun usters culponts da dar da baiver, et mangiar con quista conditiun chia manont els paints chia ilg uster saja culpont da spatar dits 10 sun quel pain mo nun ngiond in quels dit[s] slubià cun bun pajamaint quel pain, e quel des ngir predschè, chia ii uster possa landroura far seis pajamaint zainza seis don, et non vuliond ilg uster dar in quela maniera ils po ilg cuvids chiastiar per r. 1 alla vouta. Ais melginavaunt daclarà chia non slubiond al paur seis pain sdes quel pain eser crudà al dret in term da dits 15. p. 11 Husters sun culponds da tour dumandanzas sün üna suartad fond lichiaint, et fond lequit üna vouta non des husters plü havair pretensiuns da tour davo redschamaint.

Item tuot vin chia usters cumpran sun els culponts dal far predschar aunt co al dar oura, a cuvids nun fond lgs po cuvids chiastiar per r. 1 alla vouta.

Usters sun culponds da far bular tuot lur vaschella da vin als cuvids, nun fond den els ngir castiads, da cuvids per la supra falla.

Item in minchia vschin da nos cumün ais culpond da havair sias masüras buladas, stadairas zcumadas, nun vuliond del ngir chiastiad da covids per la supra falla.

Ais eir ordinà chia tuottas betlas den esser scumandadas suot opena la ledscha civilla.

Husters sun culponts da dar lg paun et ilg vin da la S. Tschaina.

Item sun usters obligats da albergiar tuots almusners da transit chia cuvids ilgs trametan pro suotta pena üna curuna ala vouta.

Chi tschauntscha don dalg comün

Ün vschin chi tschauntscha don dalg comün in möd chi saia per favurir ad ün qualchün quel des ngir chiastià da cuvids per r. 2 subit.

p. 12 *Comünavela da nun pudair vender*

Item ais ordinat chia covids ingiüns nun posson vender comünavela suot ingiün pretext, ne manar avaunt comün.

Falusters chi völgian chias(s)ar in nos cumün

Ais ordinad chia tuots falusters chi völgian chias(s)ar in nos cumün dessan dar üna suartad da bain viver cio falusters our da la dratüra, et cuvids ogni on sun culponts da far dar süartad, et non fond sun els suotapost da che dsort disgratzia chi pudes dvantar in ilg cumün tras els, saian lura maschials oder femnas.

Ais ordinad chia fulasters chi völgian chias(s)ar in nos cumün chia els sajan saimper obligs, da trar la prüma tscherna els, et plü inavaunt tront els dessi ngir procedü con els sco otters comüns da nosa dratüra procedan con ils lur. Item ais ordinad chia ingiün faluster non possa far plü laina co per lur üs da chias(s) a in ingiün lous da nos comün sachiatond chi fessen laina per vender in ilg comün saia falla r. 3 per chiargia; la falla des esser la mità dal comün et l'otra mità da cuvids.

Hinderses non den ngir mis in ingiün ufficis da cumün ne chiadalps suot falla da vain . . . Et a chi meta da Δ 3 als cuvids, et l'otra mità al cumün; nun fond cuvids crouden els in madema falla al cumün. Ittem fulasters chi sun vschins dalla dratüra dessan dar r. 3 daners al on ingiua ais maschials di ons 15 amunt saia chi saia in patria oder our patria, et ingiua ais dich femnas dessan dar r. 1 kr. 30 al onn.

p. 13 Ais saimper a plaschair dal cumün la taxa da fulasters our dalla dretüra ingiua ais maschials r. 4 kr. 30 al on et ingiua ais dech femnas r. 2 kr. 15.

Item tuots falusters chi non haun servezen sur onn in nos cumün et stond plü co ün mais den els pajar tuot ilg vschinadi inter, et chi ils albergia ais suota post al vschinadi sco eir a che d'mal tras els pudes inscuntrar.

Item ais per ledscha ordinà da non far gratia dalg vschinady ad ingiüns fallusters et chi tschauntscha da far gratia saia el obliga da pajar ilg vsch(n)inadj sainza gratia ingüna. Ais eir scumandat chia ingiün non albergia falusters in chias(s)a sia plü da trais dits suota pena a chi albergia dad esser el suotapost a responder a tuot-tas dumaundaunzas saia cuvids oder civil oder criminal.

Giuvar scumandat

Ün chi giuova per pa à chiartas des ngir chiastiat da cuvids per kr. 20 alla vouta zainza gratia.

Sutar scumandat

Ingiün nun des sutar ne sün tramalgs ne gio d'tramalgs ne maschials ne femnas, et chi sutes des ngir chiastià da cuvids maschials per kr. 20 la traischia et femnas per kr. 30 la traischia sco eir ün chi lascha sutar in sia chias(s)a, des ngir chiastià per r. 3 alla vouta sainza gratzchia.

p. 14

Sunar scuma[n]dà

Ais ordinà chia tuots sunaders eisters dessen esser scumandats resalv sün nozas oder spusaröz suota penà di r. 1 per juvan et ilgs sunaders chi sunan croudand falla r. 2.

Schüschaiver scumandat

Ais scumandat ilg schüschaiver in tal möd chia chi chiates, pitschen oder grond chi pilgiesan laina et manesan a far fö da trar las schaibias oder giessan pro ilg lö a guardar des iminchia parsuna esser in falla a cuvids kr. 20:

Item eir tuottas matinadas den esser scumandadas suotta pena la falla tenor apara in ilg trastüt civil, et que zainza gratzchia taunt per parsuna cio r. 1.

Ufficy da chieus d'agual

Ilgs chieus d'agual sun culponts da far oura lur agual tuots algs manar oura aunt chialonda maj siond tarain chi possan manar oura, et non fond els quaj den ngir chiastiads da cuvids per r. 2 et non fond cuvids la pro croudni els con ilgs surpassaduors la madema falla alg cumün.

Item ingiün nun des manar oura ingiün agual zainza chi sa saya yd ad agual oder ch'el fetscha oura per tuot suficiaintamaing et chi contrafa des ngir chiastià da cuvids per r. 2.

p. 15 Tuot quels chi haun aguals tras lur bains chia outra lgiout stouvan manar l'agua tras, ais culpont da far oura agual suficiaint tras seis bain, et nun fond sves schi po quel chi maina laugua tras far oura quel, et schel alg fa don schi chel pilgia per bön.

Ais ordinà chia chieus d'agual scha els völgian possan clamar in baselgia cura völgian ir ad agual et quels chi haun fuond suot dit agual sun culponts di obadir zainza oter banir, et chi contrafa des ngir chiastià per kr. 12.

Da plü ais ordinà chia chieus d'agual possan chiastiar a chi no va ad agual per kr. 4 per ura d'agua siond banids.

Item cuvids sun obligs da meter cheus d'aguals sur da tuot ilgs aguals, et lur merceda den els havair tenor letscha. Tuota quels chi haun l'augua sur not in aguas chi passan tras oder da dy nun den havair avert plü co clamanguns 3 et dnot clamanguns 5. Suot paina da chi pilgia lagia l'agua scha el chiava tschispa chia el possa far zainza panticy.

Scumandadas

Scumandadas tuottas da bavuns oder da sendas den ngir fatas suot cumün et chi surpasa quellas den ngir chiastiads da cuvids per r. 2 iminchia vouta, la quala falla ais meza da quel chi fa far la scumandada et l'otra meza da cuvids chi haun fat la scumandada et scha quel chi ha fat far la scumandada non voul tschinchiar, schi ais culpont da far far pajamaint il dret saia per sendas, bavuns oder otras scumandadas fattas suot cumün, et non siond fat largias oder tut gio dret.

p. 16 Item chi fes far scomandadas cun ilg maschialg da la dra-türa in quels fats chi auden suot cumün den ngir chiastiads da cuvids per iminchia vouta per r. 1.

Sco eir tuotas scumandadas den ngir fattas in chias(s)a chi las voul far far, et ngiond fattas in baselgia non den esser in valor ingiüna.

Daplü ais ordinat chia chi fa far üna scumandada et sachiatond con ilg tört, des el pajar tuot don et cuost et la scumandada esser largia; mo sch'el sachiaata con raschun schi po el scouder sco supra sta.

Uffici da termaduors in special

Termaduors sun culpents da guardar da partuot, chia ilg cumün nun saia inchiargià cun saifs oder müors sün quaj dalg cumün per interes dalgs bain[s], chiatond den els far tschasantar, et chiastiar per r. 6 non fond els saian culpents dita falla al cumün sainza gratzchia.

Item melginavaünt ais ordinat chia cuvids cun lur dret da cumün sun culpents üna vouta alg on ad ir sün la cutüra overa sün vias oder stradas a guardar chi nun vegna inchiargià ne cun saifs müers, crapas, eir sfar surasen da terms contra cumünavels oder stradas, sco eir taunter ils cufins Susch, Guarda et Garsun, nun fond redschamaint, culpents a stair dar alg cumün r. 6 cura chi daun quint al cumün.

Termaduors

Termaduors den guardar chia las vias oder algs cumünavels nun vegnan cun crapa inchiargià sco eir chia vias non sean inpadidas in ingiün möd et chi ves inchiargià, et inpadit den ngir chiastiad tenor ilg fall et darcheu ngir schiargià davent pero chj inchiargia (p. 17) des ngir avisat dits 8 aunt co chia el possa ngir chiastiad da termaduors resalvat stradas oder vias ordinarias in quels lous den els pudair far lur officj in pestiond.

Aguas

Tuot[ta]s agua(l)s den ngir manadas in reigla davu lur lèd d'agual et chi surpasa con manar quels davu strada oder uschlö con grond don dalg cumün des ngir chiastiad da termaduors per iminchia vouta per kr. 30 oder tenor alg fall.

Ufficy da termaduors

Termaduors sun culponents da meter terms taunter vschins, ngiond clamads sura ingiua chi sumalgia per lur saramaint, et per lur paja den els havair aint in ilg cres kr. 3 per term et ourdvalt alg cres den els havair paja dopla.

Matond termaduors in qualchlur terms noufs, et chia insacura paresen terms velgs den algs nouf[s] esser da valur ingiüna et ilgs velgs eser in craft et vigur.

Ngiond da meter terms taunter ilg cumün, et oters vschins sun termaduors obligs da far per inguota, taunt co chi vain la part dal comün.

Tuottas differentias da bavuns den ngir decisas da termaduors. Siond instrumaints oder amusamaints tenor trastüt, den quels valair, nun siond den quels saimper tschernar sün ilg mender don per lur saramaint in tuot maunguels, et bsöng, et per jminchia santenzia den els havair paja kr. 12 cioe (p. 18) siond las parts passadas in dret den els havair kr. 4 per ün.

Davart quaj chi des esser cres da cumün

Ais ordinat, et chiatat dalg comün quaj chj ais fuond our dalg cres: Erras, Suotarter, Chiarnadüras, Lavuors da pe Tschiaingials aint, a bütar in la Muota d'Ruderas, bütond in la via chia ils da Lavuors vaun aint con ilg fain, da Ureza gio Suorn et la prada d'Cluotza; da l'otra vart des eser tuot cres resalv la Craistèta, Boca Zatznina, il Bain da la Punt a munt et prads da daint la punt Saguaidas; matond terms oder fond smadüras in quels lous, des ilg dret havair paja dopla cio kr. 24 per vouta. Siond our dalg cres sco eir amusamaints chj stessan ir our dalg cres in supra lous a render quint per lur paja den els havair kr. 6 per ün.

Schmadüras da chi ngir fattas

Tuottas smadüras dessen ngir fattas dalgs jüraduors da comün. Siond alg lö da la schmadüra in ilg cres, haun els jüraduors paja kr. 12 ourdvalt ilg cres kr. 24 paja.

Item schmadüras da boudas des eir eser paja duobla kr. 24. Item tuottas schmadüras 8 dits avaunt co sgiar oder tschunquar la

früa des ngir fat la survissa: Scha ün qualchün manes a far schmar sün ün qual seis bain (p. 19) chiel stues far saiff, et saiff sufitziainta nun fuos oder havess, des quel pajar ilgs cuosts et perdar la schmadüra. Ngiond fatt schmar per malgiar oder per passar da muval sto pero saimper in contschentscha dalg dret tenor ilgs lous sun saimper sco ilg puongk sura sta.

Schmadüras chi voul far far

Ün chi voul far smar ais culpond da far subit sün ilg fat oder in spacj da ün' eivna, lasond pasar quel term et fond schmar del pajar als cuosts, et perdar la schmadüra et fond ün schmar et chia ilg cuost büta plü co la smadüra, schi des quel chj fa schmar perder la schmadüra et pajar ils cuosts.

Tuottas schmadüras chi vengian manadas sün mugual chi ha fat don cun malgiar, pon ngir pajadas cun da quella raba chi ais eir fat lg don exept cuosts da dret, des eir ngir pajà tenor la schmadüra.

Smadüras des ngir tut parachiatad

Tuottas smadüras des ngir tut parachiatad, aunt St. Andreia. Item sch'el lasches passar dit term schi ais el our da seis drets et ha pers la smadüra et uschea del eir lequidar seis fats avaunt St. Andreia, et nun fond per quel fat, nun des ingiün dret tngair bachietta per quellas caussas.

Survisas da las schmadüras

p. 20 Tuottas schmadüras den ngir survisas, et in ilg survair, des ngir banj la contra part; lura saja chia quella compara u na po la survissa ngir fatta, nun ngiond banj la contra part nun ais quella culponta di pajar ingiüna schmadüra.

Item manond ün a far smar sün ün auter e quel auter pudiond dar aint eir auters ais quel chj fa schmar culpont da tour davo algs auters tuots.

Stradas et vias co ngir mantniüdas

Tuottas stradas u vias den ngir mantngiüdas largias et netas, aguos chi passan tras las stradas den ngir cuverts et chi ruvina üna via la des tshiüntschar, et ngir da crapaduors chiastiat per

kr. 20 eir quaj chia ongi ün aint in comün quaj chia el schkua des el mantngiair a seis cuost.

Circa ilg cuvarnar algs aguals supra mantionads, des ngir considerad algs lous chis po cuvarnar üna e tenor quaj s'dess ilgs cuvids redschar tenor lur oblig et prudentscha.

Muntas da muntaduors

Ais ordinat chia chj lascha oura mugual gros sün comünavels aunt chi s'lascha oura gianeralmaing des esser munta kr. 8 per armaint.

Item ais ordinat chia ün chi gies con seis mual tras ilg bain dat ün otter non haviond licenzia dal patrun da quel bain des eser kr. 8 munta per armaint.

p. 21 Item chi lascha oura mual manüt aunt chial paster va oura des esser per in minchia cheu kr. 4 munta bluot.

Da plü ais ordinat chia ün chi sachiata ilg utuon chia el fa ir our d'vart ilg paster seis mual manüt ais munta per iminchia chieu kr. 4 munta bluota.

Ais eir scumandà da nun far ir las s. h. chiavras per ilgs seials da d ingiün temp suot pena la supra munta et que bluot. Sco eir ngiond dit mual offais, porta ilg patrun patientia.

Item per mual manüt chi va con ilg paster et chia el vain pandrat des eser munta kr. 1 per cheu bluot et üna surcurüda dalg paster da cumün des esser in consideratiun dalg comün, et quaj vain condanà ais bluot.

Ais dal comün ordinat chia quels chi valgian saia s. h. ilg[s] boufs oder la s. h. bescha: saian suota posta a munta et a schmadüras da sain da not fin sain dadj et il reist muntaduors.

Davart munta da s. h. limaris

Ais ordinat chia ingiün non des ne possa laschar oura ne sün bains ne sün giassas, suot falla oder munta kr. 4 per limarj aunt chia lg paster giea oura et quels chi non haun anè kr. 8 munta bluota.

p. 22 Item limaris chi vegnian pandrats dapo chia il paster va oura aint in bains, des esser munta kr. 2 per limarj et per non havair anè munta kr. 4 bluot.

Daplü ais ordinad chia ilg temp da la stad, siond la s. h. mualgia in alp, non des ingiün pudair salvar limaris a chiasa. Et ilgs laschar oura ne sün fuond, ne sun cumünavels, ne sün giassas, des eser falla r. 2, et munta kr. 8 per iminchia vouta sainza gratia et que bluot.

Munta da mual gros

Ais ordinat chia mual gros chij vain pandrat sün lgs bains des esser munta kr. 4 da dij per armaint, et not kr. 8.

Munta da chiavals

Chiavals chi vengnen pandrat[s] in bains da dij kr. 8 not: kr. 16.

Item ngiond clamà sura a muntaduors chia els giaian sün ils bains a pandrar mual et chia els sun in viadi per far lur saramaint, scha bain fuos dustà oura dalg patrùn aunt chi rivèsen a pandrar, dessen els havair la munta tenor trastüt. Ais eir ordinat veziond in ilg temp da prümavaira chj va schraguladamaing con las s. h. vachias cura vaun oura. Sco eir avaunt, ais expressamaing scumandat da non pudair ijr via sura con tuot, sco eir in Clüs da boufs tenor fa mentiun lg puongk chj seque crouda (p. 23) in falla di r. 1 et munta kr. 20 per armaint sine gratia. Item non fond covids la pro crouden els madema falla al comün.

Clüs da boufs

Item Ruvinadas da दौरa ilg agual da Longia et suot la crapa aint des esser per Clüs da boufs da tuot temp sco eir strada dimetz et via zuot et musna d Schüfdal sco eir Longia, suot la Musna gronda dapo la muvalgia ijda a dalp resalvat schi ais muval con menda, que po ir; reist des restar et star per ils boufs et chi contrafa des esser munta kr. 20 per armaint.

Paschk frustiat

Item Platas, il guaut da Gonda dapo mis ad alp non des ingiün pudair chiatschar ne far ir dat ingiüna sort mual saja con menda ne zainza sco eir cura chi sa seigia non des ingiün pudair tour lur manadüras con els ne ilgs laschar manair, fin chi nun ais fain sechk

da chiargiar, des eser munta kr. 20 per bèsch, sco eir Laret, fina taunt chia cuvids non licentzieschan per melder inclet vain conprais pro Plattas Dors las Urèzas et la Musna gronda.

Quaj chia las (sh) vachias pon pascular nil temp dal utuon

p. 24 Las ongias suot la via d Suorns et suot la prada d Suorns aint, et da daint la prada d'Suorns per tuot, et suot la Musna gronda et da dour il Laviner da Gonda des las vachias pudair pasliar lg utuon dapo ngiüdas d alp, et chi quaj contrafes des eser munta kr. 8 per iminchia armaint.

Buals

Item ais scumandat, chia ingiün non possa chiatschar a pascular, sün buals ingiünas manadüras oder oter mual resalvad sch'l'a da manar früa, et chj contrafa, des eser munta kr. 8 per armaint.

Saiffs sujitzaintas den gnir fattas

Ais ordinad chia sper la prada da Lavuors sü sco eir intuorn la prada da Pranun, des ngir fat saif sufficiainta et non fond ilgs patrums da quels prads, chj maunglan saif, et saif suficiainta non ngir fatta, et chi ngis fat don oder pandrà schi des quels chi nun faun la saif tenor dit puong, pajar ilg don sco eir las muntas.

Item chi chi ha fuond intuorn Clüs da boufs oder chi monan sco eir intuorn las stradas, des far saif intuorn suficiainta a laut da cuvids e nun fond chial pilgia don, schi pilgia per bön sco eir chiel saja suota posta da dons chi vain fat in bain[s] da oters.

p. 25 Item muntaduors siond saifs intuorn ilgs bains chia don vain fat pon quels dalg don far smar sün muntaduors, nun saviond els da dar aint chj ha fat lg don pudiond els dar aint in pestiond a quel chi ha fat smar ais culpont da tour davo quel chj ha fat ilg don.

Muntaduors sun obligs da far dar süartad

Ais ordinat chia muntaduors saian obligs da pandrar et sfar dar süartad per da tuotta sort muntas resalv que chi ais nutà in ilgs puongs antecedents munta bluota, et nutar tuot per lur saramaint ad iminchiün sün lur chiamp.

Vschins pon eir pandrar

Ün vschin po eir pandrar sün seis bains, et far dar la munta tenor ilg trastüt per mualgia manüda bluot, et per mual gros sün süartad sco muntaders, cun inclet nun vuliond far schmar, vuliond el far smar, nun des far dar la munta, ma scha el fess dar la munta e lura darcheu fes el schmar, nun ais el culpont da dar ingiüna schmadüra.

p. 26 Item vaziond ün vschin mual faluster saja sün nos pasck oder fuond chial possa et eir stoua pandrar et la munta saia sia et veziond et non pandront crouda in falla r. 1 et covids obligs da scouder et manar sün maisa da comün.

Item ais eir ordinat chia scha muntaduors laschan ijr lur muval sragoladamaing, chia vschins saian obligs et possan pandrar per la munta tenor ledscha et quai bluot.

Ais ordinat per via da las muntas, saia taunter ilg cumün da Susch oder oters tenor vain salvat anuo chia nuo possen eir salvar ad els pero star algs acorts taunter nuo et els.

Item ais eir ordinad chia üna parsuna chi ais finada a servezen dal cumün saja terer oder faluster et chiatond oder veziond muval da oters cumüns, sün ilg pasck oder bains da nos taratori saja oblig dala pandrar, et dar aint a maun a nos muntaduors, et els scouder la munta tenor ledscha oder acorts ut supra. Et per la cuorsa oder fadia da quel chi pendra a noma da muntaduors des havair in contschenscha da cuvids chia ilgs muntaders ilg pajan zainza don dalg cumün.

Item sachtatond mual da oters cumüns falusters chi ngis chiatsha afadüscha incunter ilgs acorts sün pasck frustià oder fond des esser kr. 20 per armaint tzainza gratia et que munta bluota.

p. 27 *Muntaduors obligs da scouder lur muntas suot lur
ufficij casu contra saian our da lur dretts*

Item ais eir ordinat chia cuvids saian obligats da chiatar ün huom chi mantengia ilgs (sh) limaris cun anè saia a chias(s)a et in alp et quaj da chialonda marz infina chi sa seran aint et per sia marceda del havair metz ster d'ördi per limarj.

Rasgiader oder chi fa rasgiar

Ingiün auter co chi reisgia quel dij oder loter, nun dessen schiargiar laina gio a vaunt, bè d'sura vart da la reisgia ingua la stoua far ir aint la laina suot paina kr. 20 per lain ditta falla oda a jüraduors da comün.

Ais ordinad chia ingiün rasgiader non des pudair rasgiar ingiüna laina da fullasters chi non chias(s)an in nos comün suotta pena da üna Δ per lain al comün sco eir crudà ils lains da chi fa rasgiar al comün.

Item cuvids sun saimper obliga[t]s da finar rasgiader davart cumün et da far ir in rouda a rasgiar ün di per chias(s)a et ingiün vschin ne faluster non s'dessen inpatronir a (p. 28) rasgiar sves sia laina, ourdvart la rouda suot falla da r. 4 mittà alg cumün et a cuvids, et schi rumpessen qualchiossa oblig eir da pajar al cumün sainza gratia.

Item scha ün vschin non ha d'ves da rasgiar non possa laschar ad oters per el.

Pon co ngir fullà

Ilg fulader ais culpont tuot alg pon chia el fuolla in nos comün da fular per ün kr. al pass et brichia plü, our dal cumün sta ad el; surpasond del nigr chiasstià per r. 1 alla vouta da cuvids, et dalgs vschins dalg cumün ais el culpont da tour graneza tenor chia la vain luada da la dratüra.

Item ais ordinat chia tenschaduors et fuladuors non possan far laina per tenscher et fular aint in ingiün da nos guauts ourdvart Zaznina suota pena da Δ 4 per chiargia. Sco eir ais proibit chi ingiün da nos vschins ne falusters non possan far ingiüna laina ingiüns lous oder guauts per ilgs vender croudän eir in la supra falla resalvat in Zatznina, la mittà dalla falla algs cuvids, et l'otra mità alg comün et que ingua cuvids non faun la pro croudän els la medema falla al cumün sine gratia.

Item ais ordinà chia tenschaduors siond els tenschan blers pons fulasters, et consüman blera laina schi aisi taxa r. 3 per ün al onn:

p. 29

Mulginers

Manglond ün vschin da nos comün da molar et siond eir fa-lusters chj vlessen moler ais alg mulginer culpont da laschar moler alg vschin a vaunt, haviond el necessitat — non haviond el mutitsch.

Davart sanar muois trims

Ais ordinà dalg inter comün, chia muois da 4 pallas den ngir sanats a corda oder a clopa, ma a schludar des eser scumandat suot a pena da Δ 2 e cuvids den scouder.

Cuvids den far manar las uras

Tuots cuvids den far manar las uras tuot alg temp dalg onn: Suotta paina Δ 2 la quala falla vain aint alg comün, mo siond sdritzadas et chia cuost va, schi des ilg cumün pajar.

Bümatsch curnüts

Tuotts bümatsch curnüts, dessen inminchia prümavaira ngir sanats suot paina r. 1 la qualla falla vain als cuvids.

p. 30

Davart biar juond

Ais ordinà per ilg biar la prada ais chiatà per bön dij pudair biar ongi onn sine falla per fin chialonda maj et da lander invia ais da fat scumandà a chi non ha bavun sün il sieu suota pena da r. 2 falla.

Mundelas nun des ngir trat davo 20 dits in maj nun haviond agien bavun: Suotta a paina la supra scritta falla.

Item ais ordinà chia ilg utuon siond malgià sü ün cunteng et chis müda in ün oter conteng nun dvantond quaj per mur da mallas auras, chia lura s'possa far aguals, ras(s)ar las mundellas et eir aldar sainza pantizij. Item chi voul biar et laschar zainza sgiar rasch-dif po far in minchia on zainza falla.

Vender (sh) grascha

Ais eir ordinà chia chi chi ha da vender grascha ilg prüm des far vnal alg cumün oder a cuvids aunt co la vender our dal cumün et contrafond avaunt co la havair sporta alg cumün, ais crudà in falla taunt co chj büta la grascha chia el ha vandü.

Pastretzs da cumün

p. 31 Ais ordinad chia cuvids chi fennan dvuolgk in nos cumün sajen culpents dal finar chel saja oblig da ngir iminchia dij la damaun in platza, et dits da muntas la saira a las 4 da clamar per tuot ilg cumün ilgs boufs, et intardont cuvid da non far far, sco eir ilg dvuolgk da nun far, schi croudni in falla r. 1 per vouta la qualla falla des ngir al cumün; in dit oblig ais eir il chavaler.

Item il pair [ha] letta da pudair pajar pastretzs con graneza tenor luada oder daners.

Tuots pastrètschs

Ais ordinà chia tuots pastretschs sajan obligs da star pro lur scossas comissas et bandunond, et giond tras lur negligentzia, els suotta post a pajar, sco eir chi ilgs pilgia a lavur ais suotapost la madema falla.

Item ais eir ordinà chia tuots pastretsch sun obligs da dar üna suartad da far buna proua taunt vschins co fulasters.

p. 33; (pagina 32 laschà oura.) Qual vschin da noss cumün chi nun pajes ilgs pastretschs aunt anöf po lura ilg pastretsch pasond anöf star a don, et a cuost dalg pair per fin el saja pajà.

Item ingiün pastretsch non den pudair tour da otra sort d'mual cun els co da quel (la) mual chi sun finads da parchürrar; croudan in falla da r. 1 per armaint.

Ais eir ordinà chia in ilg temp dalg utuon des ingiün pudair laschar ir (sh) mois ne boufs con las vachias et chi contradis des esser kr. 20 munta per armaint et scha iscontres chij salvesan oder giessan qual (sh) vachia et ilg patrun po far constar, schi del pudair scouder da quel dal (sh) moi taunt co r. 2 kr. 24.

Cuvids den manar avaunt cumün per laschar ir las (sh)

chiavras per prada

Cuvids nun den laschar ir las (sh) chiavras la prümavaira per prada sainza manar avaunt cumün suot falla da Δ 4 sine gratzchia:

Ais ordinà dalg cumün chia las (sh) chiavras falusteras chi vegnan la prümavaira et utuon laschadas ir sün ilg paschk dij cumün dessan pajar kr. 12 per cheu per cumün arbadj et quaj des

ngir dat a chi al cumün cumonda et dond la spaisa al chiavrer den els dar ün dj spaisa per cheu quellas alg prüm et non havair da dar ils kr. 12 supra notads.

p. 34

Chiavrer et bescher

Item chiavrer et büscher desan ir oura cura cuvids cumondan et ir fina Nadal oder onn nouff.

Ais ordinat, et chiatà per bön dal comün chia cuvids saran obligats da far ir il temp dalla prümavaira la (sh) bescha in La Rët, da S. Jörg fina las (sh) vachias sun idas ad alp. Item cuvids sun culpants da far vagliar subit la erbadi da star oura la not et far ir iminchia 2 chiasas üna not, sco eir a vagliar ils (sh) boufs et chiavalgs in Platas et non fond cuvids i croudni in fala r. 2 al comün.

Ais eir ordinat chia cura ilg büscher vain aint dalla Rët con la scossa et chia el va sün il Munt schi ais el oblig da star la not pro la scossa; ais eir scomandà chia el, in ilg supra term non des podair ir aint dal guaut da Gonda suot las Gondas Chiapisun et surpasond croud el in fala di r. 1 per iminchia vouta.

p. 35

Cuvids culponds da finar ussouler

Cuvids sun culpant da finar ussaler con obligatiun dad eser scumandat oura da prada grasa con la scossa a mēz may et prada maigra a chialonda gün et non siond cuvids observar la supra scumandada sco eir ais oblig il usaler a St. Michiel dad ir con sia scossa a tropa con las chiauras. Item ais ordinat chia buocks et star-niglias chi vain mazat d'aguost ais meza paia.

Vadler

Ilg vadler non des pudair ir per prada infina chial mual non vain d'alp suot falla da r. 1 mitad al comün et lotra mitad a cuvids, et muntaduors. Ingün muval gras nun des gnir fat ir cun ils vadeus suot paina da r. 1 per armaint et r. 1 al vadler sch'el parchüra la mitad dala falla al comün et lotra a cuvids.

p. 36 Vadels con derts nun desen gnir laschads ir intanter la malgia suot pena da r. 1 per vadè.

Item ais ordinat chia cura il (sh) boufs vegnan aint dalla Rët chia cuvids saian obligs da far ir lgs (sh) vdeus oura in Larët et non fond croudni in falla r. 2 al comün sainza grazchia.

Davart ilg chiantar in baselgia

Ais ordinà chia veziond mala vita la pacha voluntad da ludar Dieu cun il chiantar in baselgia, desan cuvids esser obligats con ils senors da baselgia dat havair saimper provist alg comün con ün Vorsinger a adequat con oblig da nun manchiantar il servezen da Dieu, et per sia paia del havair ün fillip, et priuiligiad d'ürond il servezen da tuotas lavuors da comün.

Item eir tuot quels chi saun chiantar sun oblig da chiantar suot falla da kr. 6 per ogni vouta chi contrafaun resalf schi muris bapp u mamma oder fradglaunza ù figliolanza oder marj (p. 37) et muglieir schi tals supra hagian ferm 3 mais et passà det temp turnar a chiantar, pena kr. 12 per iminchia vouta vain fallà; oda a cuvids.

Obligatiun dalg Vorsinger

Ais ordinà chia ilg Vorsinger des eser obligat da nun manchiantar üngünas voutas da far sia obligatiun taunt a preia prüma sco eir preia dauo et eir a catechisem per la supra paia et manchiantond croda el in falla a cuvids per ogni vouta kr. 6 per ogni vouta.

Davart gnir our d'baselgia

Item ais scumandat chia üngünas persunas non den ne posen gnir oura per ils bancks dallas femnas suot pena kr. 30 per persuna sainza grazchia; mità dala fala a cuvids et l'otra al comün.

Per ir in baselgia

Ais ordinat chia dapò sunà sains insembel chia il culuoster saia obligat da dar trais cloks al sain pischen et in quel mentre des tuot eser in baselgia suot fala kr. 6 per parsuna per iminchia vouta.

p. 38

Sapoltüras in baselgia

Ais ordinat s'chiapond chia Dieu clames in qual chün da quai-sta vita et chi vulesan metar il corp in baselgia sco eir meter aint platas, saian culponds da dar al comün aunt chia il corp vegna mis aint la somma da Δ 100 dico schient curunas in daners oder somas bunas a laud dalg comün mo eir dad oura aint in ilg sagra vuliond ün hundrar sias sepoltüras cun meter platas chia el posa far, eis è sainza far preiüdici al comün et alla rouda misa tenor fa menziun ilg puoingk chi siouva, et chi sia vusch contra quist supra artichel, a rumper des dar la supra falla al comün et quist puoingk des restar hotz, et quia davo in kraft è vigur.

Rouda dalg sunterj nel suterar ilgs morts

Ais cumanzà in la chiantunada d'sura davaunt la baselgia et ir cun üna lingia fin in cunter il mür dalg sunterj in cunter saira, et siond via lingia turnar be sura naun con ün outra è sequitar in quella forma sco va sü il chiantun dalla baselgia fin ais fini et lura cumanzar via suot la baselgia incunter damaun tenor segnà et ir cun lingias (p. 39) gio e sü fin s'riua in la semda et lhura s'comainza pro il üsch dalg sunterj da l'otra vart et ir via et naun et chi voul sepulir our d'rouda saia culpond da dar alg comün Δ 28 dico vaing ott curunas, et Δ 2, dico curunas duos als cuvids; et que chia üngün nun possa schanschar da far grazchia suot pena dalas supra curunas falla.

Et quista ledscha des dürar in kraft et vigur fin in Amen non violada tras cumond dal ill[ustrisse]m sig[nur] comisarj Peter Planta d'Vildenberg avuà d'baselgia. La supra legia A[nn]o 1737 ais dal hont. comün confirmada con inclet tal chia gniond ün qual chiadün our d'rouda et paiond la prüma taxa chia giond plü our d'rouda in ditas sepoltüras des eser noma r. desch alla vouta per ogni vouta mitad daners et mitad raba s'inclegia chia quels chi haun paià üna vouta non den havair di dar oter co ils r. desch supra scrits.

Sapoltüras in chië möd

Ais ordinà unitamaing scha Dieu cloma in qualchia dün da quista vita chia ils plü prosems dalg mort desen els clamar oder far clamar chi els vöglien pro quel'ouvra et chi gies pro sainza eser clamà crouda in fala kr. 12 ala vouta à cuvids sainza grazchia.

p. 40

Pasts davò baras scumandat

Ais ordinat chi non des gnir fat pasts davò baras a quels chi chiavan mo desen solum gnir dat paun et ces, et vin resalv schi fuos gliedut fulastera a quels s'po sporscher tenor chi chi plascha, et chi surpasa our d'vart des eser falla r. 3 mitad a cuvids e mitad alg comün sine grazchia.

Item ais ordinad chia üngün non des pudair ir sün la fossa a cridar pasond ilg prüm dj chi vain sepuli suot pena kr. 12 ala vouta.

Baras

Item ais ordinad chia dits da baras s'posa gionscher fin chia i suna sain grond, et lura gnir a sepulir la bara suot pena kr. 30 sainza grazchia, ais resalvad las quadrias ciò quels taunt chia la quadria nun saia impedida et chi contrafà crouda in fala sco supra la terza a cuvids et reist al comün.

Ministers non den batiar our d'vart il taimpel

Ais ordinat chia signuors ministers non den batiar our d'vart ilg taimpel sco eir padernuors non den far batiar eir els our d'vart ilg taimpel, arsalf cas da necesitad eir nun des eser presaint ne manzunad plü co pardütas 6 surpasond padernuors desni eser fala r. 2 mitad a cuvids, e mità a comün.

p. 41 Item ais ordinà chia ilg signur minister saia obligà sün la ceigla chia el da oura als almousners chia el scriva quant cuvids desen dar.

Uffici da chieus d'alp

Ais ordinad chia chiadalps da tuotas trais terzas saian culponds da ir insembel in chiasa d'iminchia vschin, et tour quint dalla mualgia tenor il trastüt e quai chi sorten des rastar et quai des d'vantar auaint mez maij et nun fond els croudän in fala da r. 1 per chiadalp e cuvids sun culponds da scouder a noma dal comün sainza grazchia.

Item tuotas trais terzas saian oblijads a dar iminchia onn 10 peis d'asa per (sh) vachia alg onn sco eir sun els chiadalps culpond da far ir a lavur in alp 3 dits per terza non fond chiadalps croudni in fala r. 3 a cuvids sainza grazchia.

Davart pastriglia d'alp

Ingüns cheus d'alp nun den finar pastriglia in alp chi posen (p. 42) manar cun els porks suot pena da r. 3 e queus den scouder ils cuvids zainza grazchia. Covids den avair r. 1 et laterza r. 2 non fond cuvids sun els culponds r. 3 a quela terza, porgs in alp pon gnir mis per iminchia 4 vachias ün limarij; non aviond ün tantas vachias chia el chiata da doters pogij gnir fat ilg madem.

Ingüna pastriglia d'alp nun des bandunar l'alp sainza legitima causa et chi bandunes des gnir chiastiad per iminchia vouta per r. 1 la mitad cheus d'alp et l'otra mità a cuvids.

Item ais scumandà chia üngünas alps, non den ne posen schin-chiar chiaschoulas a pastriglia suot üngün pretext, chia quai pudess eser suot falla da r. 2 a chi contrafes,

Item ais ordinat chia quai chi ais graneza den ils vschins havair leta da podair dar alg daner oder raba qual chi vöglian sco als oters pastreschs da comün.

Circa dalg meter a dalp

Item dalg meter a dalp, scho eir dalg schiargiar, ha il comün, unidamaingk (p. 43) chiatà per bön, chia amanduoss fats desen dvantar cun consentimaint dal comün ù da la part gronda, et qual cuntrafes des dalgs cuvids gnir chiastia tenor ilg fat ais eir resalvad algs drets, da l'alp Zaznina da pudair chiargiar trais dits davò e schiargiar trais dits auant tenor lur chiarta.

Item ais ordinat schi s'chiapa chi guasta üna (sh) vachia dat ün vschin in alp davò la masüra, schi des el star et rastar pro la masüra generala.

Item ais ordinad da non pudair laschar oura (sh) muoias aunt co las (sh) vachias; ais iminchia terza obligada da schiargiar lur muoias gio dalg pasck dal comün.

Sblutar et sgiar sün quai dalg comün oder dallas alps

Ais ordinat et scumandad ch'üngün nun possa ne sblutar ne sgiar ne sün comünauels, crapas sco üngün lous chia eser pudes da nos comün sco eir sün ils pascks dallas alps (p. 44) des eser in

falla Δ 4 alla vouta et nun fond chia dalps la pro, den els eser in falla al comün sainza grazchia, et que infina chi ais schiargià las alps, resalv fain da schalpiar s'po far.

Item ais ordinat chia quai chi vain falad sün paschk da las alps des gnir chiastià da chiadalps et que vain falad sün pasck da comün des gnir chiastiad da cuvids.

Ais ordinà chia vaziond la disregula chi vain fat cun sgiar et sblutar sün comünavels oder pascks dallas alps chia cuvids non fond chia dalps observar ilgs supra puoings posen ils chiastiar ad el[s] oder surpasaduors per medemma falla zainza grazchia et neglioni cuvids et chiadalps à chiastiar desni gnir tuts in falla sün maisa da comün tenor supra et in ultra chia els et surpasaduors insembel croudan in ultra amò per madema falla suot ilg magistrat criminal sco eir tuots cuosts. Las supra fallas den eser mitad dal comün e mitad a cuvids oder chia dalps chi chiastian.

p. 45 *Vschins auters nun den gnir tuts aint da nöf*

Ais ordinà chia ün chi schanches oder des sia vusch dad axeptar u tour aint ün vschin oder plüs saia avaunt comün oder privatamaing & ün tal des da cuvids gnir chiastià per r. 100 zainza grazchia et ultra quai des ün tal havair pers seis vschinadj et sia vusch nun des plü ualair ünguota in nos comün, ne in quel fat ne in oters, et quel puoing des eser rat e ferm et inrevocabel, tenor tuna il trastüt civil di nosa honorata dratüra plü in avaunt.

Davart il fuond chi s'ha rafüda da paiar taglia

Ais ordinat dal comün dauart quels tuots chi s'haun rafüdads (p. 46) per lur fuond chi ueivan in nos comün per nun paiar las taglias ais fat suot la cuvidanza dalgs honorats homens Duolf Tuntin et Tumasch Sorsch A[nn]o 1653 a chiadera S. Peter.

Primo. Chia il fuond da tuota quels chi haun refüdats des eser schurfnad da tuots ilgs drets et privilegio chiel ueiva et pudeiva giüdair in ilg comün saia dad alps, pasck et guauts, da nun pudair da quaj gudair inguotta et chi falles contra quaj des ngir chia-stiads dals covids tenor alg trastüt.

Seguond. Chia scha qualchiün dalg cumün u auters our dalg cumün cumpressen da quel a gudair in ilg comün sajen obligs da dar alg cumün per iminchia 100 r. chiel cumpra r. 3 dico trais rensch daners.

Terzio. Chia turnont quel fuond per hierta, sun quels chi hier-tan quel fuond obligs da pajar tuottas talgias et gravezas coa chi pudessen ngir manzunadas ngiond giudü in Laguin da quella hura inavaunt infina quella hurra chi el tuorna soma et fit.

p. 47 Quarto. Item chia tuotta quels chi pilgian da quel fuond a fit, et chj giauden per quel fuond alg cumün saja alps pascks u guauts saien obligs iminchia on a ngir in cunter alg cumün tenor la rata chj giauden; ais judichià per iminchia chier pont fain kr. 20 et per êr da möz kr. 30 saja chj saja lur oder a fit e que a pajar a St. Martin con daners alg culuoster et cuvids oblig a scouder et non scudont sun els suotaposts:

Quels chi shaun rafüdat sun ils sequents

Rd. Tumasch Zadrel sha rafüdad	Anno 1652
Chiaspar Stafnin sha rafüdad	Anno 1652
Jachian Rumbella sha rafüdà	Anno 1638
Stasia Bisatz sha rafüdà	Anno 1638
Susana Bisatz sha rafüdà	Anno 1648
Jon & Duosh sha rafüdad	Anno 1651

M. Jachien Steivan Tön per il fuond da sia muglier sha rafüdà A. 1633. Caspar Hugk sha rafüdà per la raba ch'el ha artad da Bunafaza Anno 1656. La raba da Gitmuot Jon Tuorra cio la raba da sia mulgier Maria ais turnantada et fatta vschina in nos comün da Laguin, et ha pajà ilg intares Anno 1665.

p. 48 Anna Droula sha rafüdà per il pra dval & cura per r. 300 Anno 1671. Signur Capitanj Johanes Planta sha rafüdà per ilg er da Surmuotas Anno 1690.

Item ais ordinat chia ün chi maina pro fuond faluster saja cumprà oder per hie[r]ta, saia culpont da pajar oder dar per minchia r. 100 chia el ha manà pro, alg comün r. 3 dico trais zainza ingiün gratia, et per quel fat nun des ingiüns covids, podair manar avaut cumün, suot ingiün pratexst.

Ngiond fat estam

Ais ordinat chia ngiond fat estam, chia cuvits dessen tschernar 4 homens per lur saramaint, a far lg estam et per lur paja den els havair r. 5 dico rensch tschings et schj spandessan da plü den els pajar d sves.

Uficj dal huom dalas ftüras

Lg huom da las ftüras ais culpont da guardar chia tuottas ftüras vengian fatas ir in reigla et in rouda a vschins da cumün et chj surpassa et chinqualchiün (p. 49) manes sün cunfins nos da falusters oder vschins zainza banir pol ngir chiastià per kr. 20 dalgs huomens da ftüras.

Item scha qualchiün fes manar sias ftüras oder chia qualchiün pilgies sü da manar ftüras d'ün auter, con far ir in rouda da cumün e far banir alg huom da las ftüras, a quel des il huom da las ftüras chiastiar tenor il fal, chiatond chj vegna manà our fuorma incunter nossa lescha d el fermar, et far schiargiar, et far ir in rouda, et nun fond quaj il huom da las ftüras del el ngir chiastià dalgs cuvids per kr. 20 per iminchia vouta.

Ilgs huomenss da ftüra ngiond oura con la fava schj quels chj pilgian ilg saramaint dalg officij nun dessen pudair tour ingiün oters; in lur compangnia mo pilgiond denj pajar dopla taxa al comün.

Item non des pudair ilgs hommans da ftüra vender ilg officij ad auters dapo tut ilg saramaint in pena dalla a[n]tescrita taxa a chi paeteris.

Item non denj eir contrafar con ingiün da laschar ir ourdvert la prescrita rouda da comün per lur ragrès oder suot ingiün oter pretext, in pena ut supra da dopla taxa.

Ais ordinà a chj tuoqua con la fava huomens da ftüra chiels posson far dveses et non vuliond far dveses schj chia el non possa dar ad oters. Mo la rouda des ir inavaunt et chi surpases crouda in falla r. 4 a cuvids.

p. 50

Davart banir las ftüras

Tuottas ftüras den ngir banidas in rouda comantzond d'ün cheu dalg cumün et ngiond in avaunt davo rouda sainza surpassar ad ingiün chi haun lur proprias manadüras et schels non vlesan

per caussa da las vias noschas ir, schj sun quels obligs da's refüdar, da las ftüras da tuot onn, lura des ngir bani inavaunt la rouda et scha per las malas vias tuot s'lès rafüdar schj des ilg serviader turnar pro ilg prüm chj tuochia e schel nun vles ir, schj far ir con dret, et ilg dret ais oblig dalg far ir et ilg far pajar tuots dons et cuost.

Ais eir ordinat chj ilg prüm da la banida, tenor la rouda possa cumantzar a chiargiar, et lura ijr inavaunt davo rouda: Cioe in chias(s)an lgiuot et quels den havair üna chiargia ordinaria per chias(s)a, et quels chj non haun aignas manadüras pon scha els volgian inprastar oura oder trar regres per lur rouda.

Eir brüdaily des den ir in rouda, siond pinads dad ir da lingua non brich des ngir banj inavaunt.

Lg huom da las ftüras ha per iminchia chiargia banida kr. 2 üna chiargia ha dad esser rüps 45 in 50 et schla ves plü paisa des pajar per iminchia rüp kr. 12 (p. 51) non avisond ilg patrun da la ftüra moa avisond el chj saya da plü dalg ordinary, ais (et) el culpont da dar per iminchia rüp kr. 2 non prejüdichiond ilg trastüt dalla dratüra.

Graveza dalg huom da las ftüras

Ilg huom da las ftüras ais culpond da tngiar quint dalgs fats da baselgia saiija fuond oder fit chi vengian salvad in dret, sco a eir iminchionn a St. Martin ais el culpont da scouder sü ils livels da la pravenda a seis cuost, suot apena da r. 1 resalvads scha'ls reverents völgien els spetar.

Item ilg huom da las ftüras cura vain in officj ais oblig da salvar ün vèr suficiaint a noma dalg cumün et nun salvond den cuvids chiatar ün a cuost da quel huom, cuosta quaj ch'el voul zainza don dalg cumün, et nun fond quaj ilgs cuvids croudny r. 1 et il huom da ftüras eir r. 1 sün maisa da cumün zainza gratia.

Item ils huomens da ftüra sun obligs da dar iminchia onn danners r. 9 taxa.

Da plü scha vschins haun da pasar inqualchiaussa tanter per, schi sch'els völgian schj poni passar d svès zainza eser obligs ingiüna pasadüra mo taunter vschins et falusters des ilg pasadur pasar, et havair paja per iminchia pais kr. 2 ma vuliond ilg vschin pasar pol far mo la pasadüra des havair il pasadur et ilg faluster

(p. 52) saimper oblig el da pajar la passadüra et sün la stadaira gronda des eser kr. 4 per pais:

Lg huom da las ftüras ais culpont da far dngiar muois e buocks suficiaints saja a chias(s)a oder in alp a chj chj tuocka non tngiond e salvond lgs dal chiastiar per üna \triangle per ün et alur cuost ilgs parsurgiar, et nun fond el quaj del ngir chiastiad da covids per r. 3 per iminchia muoj oder bock chj manques, et dita falla ais la mitat dalg cumün et l'otra mitad a covids.

Melginavaunt ais ordinad et confirmad chia quels chj stouvan salvar muois, et bocks sun obligs da praschantar a St. Michiel alg huom da las ftüras, suot apena da r. 3 per bèsch et dita falla des gnir aint sün maissa da cumün.

Chi chi stouva salvar muois et buocks

Muois stouva salvar lg jürader craminial, ün, et ilgs jüraders da civil ün per ün, et ilgs cuvids ün per ün suficiaints da palas par naschs, buock stouvan salvar ilgs jüraduors da cumün ün veider, et duos nuvels, muntader stouvan salvar ün veider et 2 novels. Cuvids et jüraduors den tgnair muoy infina chi s'meta ad alp lura chiargiond las alps sun ilgs jüraduors obligats dj dar ün per ün pro las (sh) vachias per fin St. Jachien vuliond las terzas, lura chiargiond las (p. 53) terzas las muojas in las alps, des quel da Zatznina tengiar pro las muoyas da Zatznina e quel da la Val pro las muoyas da la Val dapo chi vain davent da las (sh) vachias.

Scomandat da dar braunclas ad almousners

Item ais ordinà dalg cumün da s[c]umandar chia ingiün non possa dar ne monas, ne braunclas suot falla da r. 2 sco eir ün chj lascha manair plü co 3 nots l'üna davo l'autra et chj lascha plü crouda in falla kr. 12 per ogni vouta, et cura chj gratagia chj sun in il comün ais obliga chj albergia als far ir a baselgia sün ilg st. di da la dumengia.

Da plü sun cuvids culponts da clamar avaunt cumün cura las früas sun madüra[s], et ler ilg puongk supra scrit et non fond cuvids sun falla al cumün \triangle 4 per ün sün maisa da comün.

Item non des neir ingiün pudair spiglar oter coa in presentia dal patrun dalg bain, et cura la früa ais davent dalg èr, suotta pena

kr. 8 per vouta a chj ilgs albergia quist puonck dalg spiglar ais fat per caussa dalg grond don chj ngniva fat intuorn las runas et nuomers.

Brèn scumandat da vender our dalg comün

p. 54 Ais ordinat chia ingiün nun possa vender bren our dalg cumün suot falla da r. 2 a chi venda; madema falla ais eir quel chi pilgia sü per oters.

Sco eir chiarbun non dess ingiün vender our dalg comün suot falla iminchia vouta kr. 30 a cuvids, madema falla ais eir chi fa chiarbun in las alps.

Davart vender paing et granetza

Ais ordinat chia vschins saian obligs scha els haun da vendar paingk oder granetza da dar lg prüm aint in ilg cumün aunt co ad auters, tenor chia eir oters pajan, et chj contrafes crouda in falla da r. 1 mità a cuvids et l'otra mitad alg comün.

Item fain, raschdif et strom ais tuot in la supra obligatiun et in madema falla et cuvids den clamar avaunt cumün; nomine chi fa vnal.

*Cuvids sun obligs da jär jär ilgs sarunss in Sasalg
sufficjaint tenor d vëlg*

p. 55

Davart pajar il farèr

Ais ordinad chia ün vschin chi cumpra üna manadüra aunt calonda lül ais oblig da pajar lg farer paja intera, mo cumpront davo chialonda lül des esser meza paja mademamaing eir alg paster den ngir pajà sco supra scrit sco eir tauris chj vengian mis in alp den pajar metza paja.

Item chj va our dal cumün a far infarar, ais oblig da star a cumün con ils oters.

Muntas da sgiar naun zura

Munta prüma a fain grass. Pra St. Giörg, Utschlaingias, Fügen, Ruvinadas, Misain et Valpunia, Rövan et Sudrövan.

La seconda. Tantrauas, Guaduotal, Suravas dadaint et da-doura Pradè, Crus, et Pralgivar.

La terza munta. Clüs Chiavazalgia, Val Craista et Urèza.

La quarta munta. Dalg Chiaunt d'senda in aint fin la Punt d Cluotza et las Platavgias.

Item taunter Mulgins po ngir sgià cura plascha a sig. ministers sco eir ais conses la Val dalg pasch afain et a raschdif da sgiar cura ad els plascha.

p. 56 *Muntas da sgiar via dsura a fain gras*

La tschinchivla munta: Sur l'augua da Zatznina tuot ourvart prada magra Pranun, Pradizun et Valplaun:

Sèsavla munta. Suot la Punt Zatznina tuot resalv prada magra: Item las supras duos muntas da Suren a rasdifs saja deck üna munta.

Ais ordinat chia la prüma munta des esser larga chialonda lül et des esser dits duos per munta: pero tenor ilg temp ais il tuot in arbiter dalg cumün.

Muntas da sgiar prada magra

Ais ordinà chia la prüma munta des esser Lavuors da daint l'ova da Pradèla, Sailgias et Ngiadatch et que des esser larg a 24 lül et ogni munta des havair duos dits munta.

Seguonda munta. Lavuors dadoura l'agua da Pradela, Chiar-nadüras et da dour l'agua d'Lavinotz:

Terza munta. Pranun et da lander in aint quista munta de esser larg a 28 lül.

p. 57 Quarta munta. Bischus ilg bain la Tègia, et Suot l'augua da Zatznina tuot ais larg a chialonda aguost:

Tschinchivla munta. La prada d'Suorn non des ingiün pu-dair sgiar fin 4 dits in aguost ne chj ha bavun sün ilg sieu ne chj ha suot a pena di $\Delta 6$ sainza gratia.

Davart sgiar rasdif

Ais ordinà chia la prada da Laviner dsura et zuot Pranun, Valplaun, Pradizun, la prada Dureza, Valpunia fin gio la strada, Ruvinadas, Val, et la prada da Prasüras Praglivar suot via Chia-vazaila et il pra da suot Rövan da Jacen Barbüda sco eir la prada intuorn erss; chi stoua star in munta spo sgiar taunt co dua passa

dal, quels supra contengs a rasdif; non den esser suot ingiüna munta(s), mo chia iminchia ün possa sgiar cura chia el voul.

Item air eir conces la prada da Clüs da pudair ngir sgiada a 28 d agoust a rasdif: et il rimanent des tuot star in munta.

Ais eir ordinà chia prada majra chi non ais sgiada aint in las muntas da la prada grasa, non des ingiün pudair sgiar raschdif suota apena da r. 2 falla mità a covids l'otra all comün.

p. 58

Fallas da sgiar aunt munta

Ais da fat scuma[n]dat a sgiar aunt muntas taun falusters co tarers:

Item ün chi rumpa sü üna munta da sgiar aunt co la munta saja largia chia el seia pak oder blèr crouda el in falla per iminchia pra Δ 2 madema falla ais eir quels chi sequiteschan, con inclet tal chia quel chj rumpa sü la munta, stouva pajar eir per ils oters tuots et ils cuvids pon tour perachiatad alg prüm chia els chiaten saja chia el(s) sves haja ruot sün la munta oder brick, et non haviond quel chia ilgs cuvids haun tut perachiatad ruot sü la munta, ais el oblig da chiatar oura chj ha scumenzà; ilg laschond campo avert des pudair far sdanar verso quel chj ha ruot sü et cuvids sun culponte immediate da chiastiar et da scouder inpestiond zainza gratia, et non fond quaj cuvids, croudni els la supra falla in maisa da cumün. Las supras fallas sun mitad da cuvids et l'otra mitad dalg cümün.

Guauts chi tuoquan pro l'alp Zatznina

p. 59 Ais ordinat par adöver da las alp[s] nu possa ingiün vschin da nos cumün, sco eir ingiün faluster, chj habitescha in nos cumün far dad ingiüna sort linoms ne da zember ne da fö dadaint la punt Zatznina ne da l'üna maun ne da l'oter resalvf aracusaziun da l'alp et chi contrafa ais crudà falla r. 2 per iminchia planta a chialps, et nun fond chialps croudni in falla a cuvids r. 4 els et ilgs surpassaduors zainza gratia, et uschea non fond cuvids, den esser suot saramaint.

Item sember des esser da fata sarà sü da non pudair far in Zatznina, sco eir in oters lous da nos guauts tuots suotta penna la supra falla sine gratia.

Guauts chj tuoquan pro las alps Lavinuotz

Sumgiauntamaing nun des ingiün pudair far dad ingiüna sort linoms da zember ne da fö dadaint la Valaina Casper ne da l'ün maun ne da l'oter dala val, resalvad aracusatiun da las alps oder adöver dalgs aguals, et a far saifs a la prada Dèras et chj contrafa des ngir chiastià per iminchia plaunta r. 2; cadalp[s] pon scouder a nütz da la terza, et nun fond chiadalps, croudni in falla a cuvids r. 4 els et ils surpasaduors, et non fond cuvids den els eser suot saramaint.

Item ilg supra guaut ais mis suot saramaint ultra la falla supra manzunada.

p. 60 *Linoms chi vengian vandüts our cumün sco eir
vaschella et chiarra*

Ais ordinat chia ingiün vschin ne faluster chi chias(s)a in nos cumün nun des pudair vender, dad ingiüna sort linom ne lavurà ne da lavurar suot ingiün pretext suot falla per ün per roudas da crusch r. 1 .

Ingiün tischler non des vender ingiünas da sias lavuors our dal cumün per üna caista r. 6 falla, et stuocks plü pitschens r. 2 lün.

Item ingiün vaschler et maister da chiara nun des pudair vender our cumün, ne vaschella, ne chiara da chi sort chj po ngir manzunad suot apenna da r. 2 per ogni stuocks.

Laina chi venda our d cumün

Ais ordinad chia ingiün chi chias(s)a in nos cumün non des pudair vender laina da ingiüna sort our da nos cumün suot ingiün pretext et chj contrafa crouda in falla r. 6 per chiargia, et per ün lain da reisgia ais falla r. 6 et per ün lain da tatalgia ais falla r. 3 et chia cuvids possan tour quint dad els per il saramaint. Sco eir covids sun colpont da scouder ditas fallas las qualas den esser la duos parts dal cumün, et la terza da cuvids et els sun culponts da dar quint al cumün et nun fond els la pro suni suot criminal els et ils surpasaduors.

p. 61 Item ngiond gio lavinass, et manond gio laines in ilgs bains, non des ngir vandü our d cumün suotapenna da üna curuna per chiargia sine gratzchia.

*Linoms chi vengian jats in ilg guaut di Pradizun, Sasailg et
dalg Crap dal Tun in oura d'zuot via oura*

Ais ordinat et scumandat chia ingiün non possa far laina in ilgs supra guauts oder lous ne gio d'pe ne tschüchias ne romas ne tschèpas, ne far bautz, ne da chie t sort chia esser pudes suot ingiün pratext suot apenna da r. 10 falla per ogni planta et cuvids sun culpents da far la pro, non fond els den els esser suot saramaint els et surpasaduors:

Guaut da Gonda

Ilg guaut da Gonda ais da fat sara sü, resalv romas tschüchias, et zeppas, in mod chia ne cuvids ne vschins possan dar pro ne a mastrals; ne ad ingiün faluster, suot ingiün pratext et chi falla in dit guaut ais in falla Δ 8 per ogni planta las duos parts alg cumün et la terza a cuvids et quaj ngiond falla saja da terers, oder da falusters des ilgs cuvids pudair tour la laina nomine ilg cumün. Sco eir la falla ut supra sco eir des pudair pajar per las fallas ingua els chiaten sco pack di sequestrar.

Item non den cuvids esser patruns da far oura fallas falusteras sine structiun dal cumün et ngiond avaunt cumün non des ingiün dar ilg parair da gratiar suot apenna ut supra cio la part del cumün.

Item in ilg supra guaut ais eir proebj et scomendà da tour ne da ngir dat oura ad ingiün per far saif ne a terers ne a falusters sco eir in ingiün oter lö naun zura mo chia vschins, et falusters chj havezen bsöng da linoms per far saif in lur bains, sajan obligs da dumandar a cuvids: et els ir e'ls dar in ilg guaut (p. 62) via zura sün il mender don dalg cumün per lur saramaint dal plaun Zurövan a munt et dal fasten Chiavorg fin Zatznina amane.

Item ais ordinà chia falond parsunas falusteras in nos guauts in qual lö chi sea u da che sort laina chj pilgen dessen esser in penna Δ 8 per plaunta chj vain talgià gio d'pè et per romas, zepas et tschüchias des esser r. 4 per chiargia. In ultra desnj esser ilgs surpasaduors eir suot criminal sco eir chiatond famalgia des ilg patron ingua els servan esser suot post alla falla, sco eir non haviond patron des il cumün chj ilg albergia esser suotapost ut supra.

Item ais eir reservà da pudair tour laina pro la punt e pro la reisgia nel ante scrit guaut da Gonda.

Item chi vazes a traperir falusters chi ais in servezen dalg cumün ais obligà da refarir a cuvids suot penna r. 2 sine gratia.

Largiadès

Ais ordinà per via largiades ais dafata scuma[n]dà chia in ingiün da nos guauts, non des ne faluster ne terers pudair furar ingiüns lains per trar largià suota penna r. 4 per lain falla sine gratia.

p. 63 *Guaut da Saguaidas ilg Raus et Arsinas*

Ilgs supra guauts da daint ilg Laviner d Larsina des esser dalg tuot sarà sü et chi falla in dit lous con talgiar gio d'pe crouda in falla per ogni planta Δ 8, saja gronda oder pitschna, et per romas, tschepas et tschüchias ais falla r. 4 per chiargia sine gratia la duos parts falla ais dal cumün et la terza di cuvids ed ultra la supra falla dessi esser ilgs surpasaduors suot ilg forj criminal.

Item ais eir sarà sü in dit guaut a far starnüm suot apenna a chj falla r. 3 per chiargia cio a vschins et a falusters r. 4 per chiargia sine gratia. Dit puoingk per via ilg starnüm ais saimper in libertad dal cumün da largiar cura alg cumün plascha.

Item ourdvalt dit guaut ais liber cio starnüm raspà, gioqua et ognia per zapar.

Tuotts guauts da cumün

Ais ordinà et scumandà chia ingiün non possa far laina gio d'pe verda ultra ilgs guauts avaunt manzunads et scrits, in ingiüns da nos guauts resaly Zatznina, et chi contrafa des ngir castià da cuvids per ogni plaunta r. 5 saja gronda oder pitschna sine gratia, la 2 parts da la falla oden al cumün et la terza a cuvids.

p. 64 Item romas, tschèppas, et tschüchias ais liber da pudair far resaly in ils lous chi ais da fata mis suot saramaint oder specifichià.

Gierbars ingua den far scorsa

Ais ordinat chj ha da far ilg manster di gerbar in nos cumün ais culpont da ir in Zatznina a far scorsa; contrafond des ngir castià per iminchia plaunta chj vain fatta tenor ilg supra puong sainza gratia.

Guaut da Plattas

Ais ordinat et scumandat da far baduorgia in Plattas, et chj contrafa ais falla per plauntas grondas r. 4 lüna et pitschnas r. 3 lüna, et cuvids den far la pro et non fond den els esser suot saramaint els et surpasaduors. Dittas fallas dessen esser las duos parts dal cumün, et la terza da cuvids et in ultra la supra falla ais il supra guaut mis suot saramaint.

Item ais eir scumandat et proibit da non pudair far baduorgia ne tschierchials in ingiüns da nos guauts resalv in Zatznina ais falla r. 1 per planta.

p. 65 Item ais ordinà chia essendo nos guauts tuots sarads sü a far laina verda ourdvalt Zatznina chia cuvids sajan obligiats da dar oura la laina a signurs ministers inua para per bön ad els per lur saramaint nel mender dan da guauts.

Baduorgia chi venda our cumün

Ais ordinat chia ingiün vschin ne faluster chj chias(s)a in nos cumün non des dar fduorgia our dalg cumün ne per dun ne per pajamaint ne a far lavurar suot apena da r. 1 per plaunta sainza gratzia.

Fölgia

Ais ordinà chia da fölgia saja scumandat da nun far in ingiün lö da noss cumün, oder teratorj resalv in Zatznina vid vart lagua incunter Chiarsunnom oder schia ün ha sün ilg sieu agien, et chj contrafa des ngir chiastià da cuvids per r. 2 alla vouta et non fond cuvids sun els duobla falla al cumün.

p. 66 *Linoms da zember ingua ngir dat et quanta taxa*

Ais ordinat chia scha qualchiadün vschin have da bsöng da linom da zember saja mülgiers, ariglia oder oter linoms des ilgs cuvids ir et guardar ilg bsöng et lura far asavair al cumün qual ais patrun da dar ingua ad el plascha et cuvids obligats da ir sves et dar per lur bsöng, et per lur saramaint paiond la taxa limitada, et chi fes plüs plantas co que chia cuvids haun dat pro et nutà des paiar r. 5 per plaunta.

Taxa di linoms

Ün mülghier ais taxa	r. 1 kr. 30 raba
ün lain da tatalgia	r. kr. 9 raba
ün lain da iral	r. kr. 9 raba
ün lain da reisgia	kr. 9 raba
ün aril	kr. 5 raba

p. 67 *Davart tour quint da vschins per linoms fatti*

Ais ordinà et per bön chiatà chia ilgs cuvids aunt co stabilir lur quint sajen obligats da touor quint per ilg saramaint da tuots vschins oder eir falusters chi chias(s)an in nos cumün sine rasguard dad ingiün in publica platza in presenzia da tuotts vschins et tenor la quantidad et qualità da lg linoms chj pajen tax(t)a ilgs taxar ad iminchiün tenor in ilg fölg davaunt ais limità.

Item ais eir ordinà chia dapò randü quint da cuvids vigur stitu[t], et legia chia ilgs saia amo admis dits 8 acio scha els oder vero ilg cumün spretendesen revisiun oder erur da quint lequidar et purgiar ogni erur, et passà ilgs ott dits, non des esser plü revisiun, mo restar tenor fat taunt alg cumün co a cuvids et lur lgista des e ngir pratalcolada immediate.

Ais eir ordinà chia cuvids term mez on dapò finid ilg lur officj sun obligs da havair lequidà lur afars da cumün uschina els obligs da livelar al cumün per lur agien dabit.

Plauntas in che möd dar oura

Ais ordinat chia cuvids desen manar avaunt et tenor la part gronda dvainta et chia cuvids saien culpont da far complir chia ingiün nun pilgia plü coa quaj chj lg tuoqua sco eir els obligs da metter aint lur büschia sco oters vschins.

p. 68 *Cuvids nun pon dar licenzia da ngir avaunt cumün per fallas*

Item chia cuvid[s] non possan dar licenzia ad ingiün da ngir a vaunt cumün chi vengia fat gratia fallas da guauts suot paina da r. 1 per iminchia vouta al cumün.

Chialchieras scumandat

Chialchieras ais scumandat a far cun ingiünas lainas da nos guauts tuots, resalvat laina fatta in Zatznina oder laina da tablad's oder da uvids oder da lur guauts particulars ajens lur et chi contrafes, des ngnir chiastià per iminchia chiargia r. 5 la quala falla auda las duos parts al cumün et la terza a cuvids zainza gratia, et cuvids sun obligs dalgs far gürar chj nun pilgian laina dalg cumün our d'vart Zatznina et quaj aunt chi las arden.

Item ais scumandat et proebi chia ingiün non possa vender cutschingia our dal cumün ad eisters suot falla da r. 1 alg mötz chj venda resalv chj fès con laina tutta in seis agiens guauts oder laina tutta our dalg Aèn in lous da specials; ditte falla ais mitad dal cumün et mità da cuvids.

Item quels chi faun chialchieras sun obligs da dar alg cumün cutzingia moza 5 per ogni chialchiera chi vain arsa et cuvids obligs da la meter in gubern a recusatiun dalg cumün sco eir dar quint sün maisa da cumün.

p. 69

Davart bütar (sh) mual mal mort

Ais scumandat chia ingiün nun des bütar ingiüna (sh) mualgia malmorta in l'augua d'Lavinuotz, ne sün ilgs bains da spera et chi contrafà des ngnir chiastià da cuvids per r. 3 per iminchia vouta chi vain contrafat.

Item ais ordinad chia sachiatond inqualchün chi venda fain et chia qua tras la prümavaira vesal schiars per sia (sh) mualgia chia tals non possen la prümavaira laschar ir lur muval ne per rouvans ne per prada ne per cumünavel's fin chi non schlaschla ir gien'almaing suot pena 1 Δ per ogni vouta a cuvids.

Item ais eir scumandat chia ingiün non possa laschar ir (sh) mualgia per prada davo metz maj suot apena la scumandada vigur legia et eir munta kr. 4 per armaint gros et per mual manü kr. 2 per cheu munta bluotta.

Davart (sh) manadüras per vendar

Ais scumendà da manar pro ne comprar (sh) manadüras sur üss per vender et far marchiansia, et las tramatond a pascular sün nossas paschüras chiün tal crouda in falla al cumün per ün (sh)

bouf r. 3 et per ün (sh) chiavalg r. 6, et que sun cuvids obligs da scouder dalungua sainza gratia saja chia ditas mnadüras sajen stas pack oder bler sün nossa paschüra.

p. 70

Platza via d'vart punt Dèn

Ais ordinà et scumendà chia ingiün non des schiargiar nè lachar linoms nè crapas, in supra platza suot pena Δ 3 falla a cuvids.

Davart trapplas

Ais scomendà et prohibi da metter trapplas per tuot nos territori, guauts et vals del cumün in temp chj va oura la (sh) mualgia, in penna da r. 2 per vouta et perdita da las traplas a chj contrafa et cuvids obligs da far zainza gratia.

Ledschas ingiuntas a nos trastüt d comün A[nn]o 1747 adj

16 setemb: con la aprobatium dalg comün fata

1°. Las (sh) chiavras per ir per prada des eser dal tuot scumandà vigur il trastüt civil sine otra reserva in obligatiun al paster chi contrafes des eser in pena pers sia paia.

2°. Ngiond dat gio lainas in tuot nos guauts di comün saia da vents oder lavinas, et oters cas schi non des nos criminal ne covids havair üngüna patronanzia da la pudair tour per els mo de la stair representar auant ilg comün et tenor gnierà chiatà dagl (p. 71) comün oder la vender saimper con ilg ütèl da chi da il plü vigur nosa ledscha, sco eir lainas tagliadas chi nuns s'po chiatar patrun; pena a cuvids tenor la ledscha.

3°. Per via sgiar la prüma munta a rasdiff ais chiatà per bön chi des s'pudair sgiar avaunt arar; di dar ilg di s'lascha saimper in libertad di nos h. comün.

4°. Ais eir ordinà e chiatà per bön chia cuvids saian obliads per ilg mais di jünj di far manar dauent our da las vias saia strada imperiala oder strada di Laviner, et strada di Larèt, et di La grava, sco eir strada dsura, dua chiara d'crapa per chiasa et non fond cuvids, den crudar in fala alg comün r. 3.